

मदिरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५

प्रमाणिकरण मिति: २०७५/०३/१०

प्रस्तावना: सर्वसाधारण जनताको सदाचार, स्वास्थ्य, सुविधा तथा आर्थिक हित कायम राख्दै, समुदायलाई सभ्य, सुसज्जीत, शान्त तथा सकारात्मक बाटोमा अग्रसर गराउन मदिराको नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधान २०७२ को धारा २२६ बमोजिम मिति २०७५/०३/१० गतेको गाउँ सभाले यो मदिरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ बनाई लागु गरिएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस कार्यविधिको नाम “मदिरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५” रहेकोछ।

(२) यो कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएपछि लागु हुनेछ।

(३) यो कार्यविधि गौमुल गाउँपालिका क्षेत्रभित्रमा लागू हुनेछ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा-

(क) “मदिरा” भन्नाले अन्न, फलफूल वा अन्य कुनै स्टार्चयुक्त वस्तुलाई जीव रासायनिक प्रक्रियाद्वारा कुहाई वा अन्य कुनै तरीकाबाट तयार पारिएको अल्कोहलयुक्त पदार्थ सम्भन्धनु पर्छ र सो शब्दले रक्सी, जाँड, छयाड, व्हिस्की, रम, जीन, ब्राण्डी, भोड्का, बियर, वाइन, सेरी, सेम्पेन, साइडर, पेरी, मिड, माल्टन, औद्योगिक अल्कोहल, रेक्टिफाइड स्पिरिट, माल्ट स्पिरिट, साइलेण्ट स्पिरिट, डिनेचर्ड स्पिरिट र हेड्स स्पिरिट समेतलाई जनाउँछ।

(ख) “मदिरा कार्ड” भन्नाले मदिरा सेवनकर्ताले आफुलाई आवश्यकता अनुसार दैनिक रुपमा सेवन गर्नाको लागि गाउँपालिकाबाट नाम दर्ता गरि लिएको मदिरा सेवनकार्ड भन्ने सम्भन्धनु पर्छ।

(ख) “उत्पादन” भन्नाले मदिरा तयार गर्नका लागि आवश्यक पदार्थ कुहाउने, तताउने, पकाउने वा त्यस्तो पदार्थमा बास्ना वा स्वाद आउने गरी कुनै कुराको सम्मिश्रण गर्ने वा मदिरा तयार गर्नको लागि अपनाइने सबै वा कुनै विधि वा कार्य सम्भन्धनु पर्छ।

(ग) “अनुमतिपत्र” भन्नाले गाउँपालिका वा अन्य सम्बन्धीत निकायले मदिरा बिक्री वितरणका लागि दिइएको अनुमतिपत्र सम्भन्धनु पर्छ।

(घ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्भन्धनु पर्छ।

(ङ) “सेवनकर्ता” भन्नाले मदिरा सेवन गर्ने व्यक्तिलाई सम्भन्धनु पर्छ।

च) “सेवनकार्ड” भन्नाले मदिरा सेवनकर्तालाई प्रदान गरिने परिचय पत्र भन्ने सम्भन्धनु पर्छ।

च) “अध्यक्ष” भन्नाले गौमुल गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्भन्धनु पर्छ।

छ) “संयोजक” भन्नाले न्यायी समितिको संयोजकलाई सम्भन्धनु पर्छ।

३. मदिराको उत्पादनमा नियन्त्रण : कुनै व्यक्तिले अनुमतिपत्र बेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमतिपत्रमा तोकिएको शर्तबमोजिम बाहेक मदिराको उत्पादन गर्न पाउने छैन।

४. मदिराको बिक्री वितरणमा नियन्त्रण : कुनै व्यक्तिले अनुमतिपत्र बेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमतिपत्रमा तोकिएको शर्तबमोजिम बाहेक मदिरा बिक्री, वितरण गर्न वा मदिरा खुवाउने बार वा रेष्टुरेण्ट वा पसल थाप्न पाउने छैन।

५. मदिराको उत्पादन तथा बिक्री वितरणमा बन्देज :

(१) कसैले पनि प्लाष्टिकको पोका (पाउच) वा प्लास्टिकको बोत्तल मा मदिरा राखी मदिराको उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन।

(२) कसैले पनि अठार वर्षको उमेर पूरा नगरेको व्यक्तिलाई मदिरा बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन।

(३) अठार वर्षको उमेर पूरा नगरेको व्यक्तिले मदिराको बिक्री वितरण गर्नु हुँदैन।

६. मदिराको निकासी पैठारीमा नियन्त्रण : कुनै व्यक्तिले अनुमतिपत्र बेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमतिपत्रमा तोकिएको शर्तबमोजिम बाहेक मदिराको निकासी वा पैठारी गर्न पाउने छैन।

७. मदिरा बिक्री वितरण र ओसार पसार र सेवनका लागि अनुमतिपत्र लिनु पर्ने : मदिरा बिक्री वितरण, ओसार पसार र सेवनकर्ताले तोकिएको ढाँचामा गाउँपालिका वा सम्बन्धीत निकायमा निवेदन दिइ सो निकायबाट

अनुमति पत्र पाएको अवस्थामा मात्र विक्री वितरण, ओसार पसार र सेवन गर्न पाइने छ । साथै वार्षिक रुपमा सबै प्रकारको नविकरण गरेको समेत हुनुपर्ने छ ।

८. **मदिरा सेवन कर्ताले होहल्ला, गाली बेइज्जती र भैँभगडा गर्न नपाईने :** मदिरा सेवन गरेर कुनै पनि व्यक्तिले होहल्ला गर्न पाईने छैन । बेलुकी ६ बजेको समय देखि रातीको समयमा कुनै पनि व्यक्तिले मदिरा सेवन गरि अर्को व्यक्ति वा टोलमा असर पुग्ने गरि होहल्ला गर्न पाइने छैन । साथै मदिरा सेवन गरि सेवनकर्ताले समुदायमा कसैलाई गाली बेइज्जती र भैँभगडा गर्न पाइने छैन ।

९. मदिरा विक्री वितरण र ओसार पसार :

क) गाउँपालिकाले आफ्नो सेवा क्षेत्र भित्र एक मात्र होलसेल मदिरा पसल र ओसार पसार मदिरा पसलका लागि सिफारीस दिइने छ । त्यसरी अनुमति पत्र दिँदा लिलाम बढाबढका प्रक्रियाबाट छनौट गरिनेछ ।

ख) सरकारी निकायको दर्ता प्रक्रियामा आएका मदिरा पसलहरु

१०) मदिरा विक्री वितरण, ओसार पसार र सेवनकर्ताका लागि लाग्ने शुल्क:

क) फर्म दर्ता र नविकरण शुल्क प्रचलित कानून अनुसार हुनेछ ।

ख) सेवनकर्ताले दैनिक रुपमा १८० मि.लि. (180 ml.) र वियर परिकारमा एक बोतल मात्र सेवन गर्न पाइने छ । सो वापत वार्षिक एकमुष्ट रु ५०० नविकरण र कार्ड वाफत रु ५०० मात्र बुझाउनु पर्नेछ र अतिथि कार्ड वाफत प्रत्येक दिन रु १०० का दरले तिर्नु पर्ने छ ।

ग) मदिरा सेवन कार्डको ढाँचा अनुसूचि १ बमोजिम हुनेछ ।

११. मदिरा विक्री वितरण, ओसार पसार र सेवनकर्ताले पालना गर्नु पर्ने शर्त : मदिरा बिक्रीकर्ताले मदिरा विक्री वितरण गर्दा निम्न शर्तहरु अनिवार्य पालन गर्नुपर्ने छ :

(१) मदिरा होलसेल बिक्रीकर्ता र ओसार पसारकर्ताले थोक बिक्रीकर्तालाई विहाना ७ बजेदेखि बेलुकी ५ बजेसम्म बिक्री वितरण गर्नु पर्ने छ र सेवनकर्तालाई बेलुकी ६ बजेदेखि ९ बजेसम्म मात्रै मदिरा बिक्री वितरण गर्नुपर्नेछ ।

(२) मदिरा होलसेलकर्ता, ओसार पसारकर्ता र सेवनकर्ताले मदिरा खरीद गर्दा अनिवार्यरुपमा आफुले प्राप्त गरेको अनुमति पत्र वा सेवनकार्ड लिएर आउनु पर्नेछ ।

(३) मदिरा बिक्रीका लागि होटेल वा रेष्टुराँटले आफ्नो होटेल पसल भन्दा बाहिरका अनुमति नलिएका सेवनकर्ता खुवाउन नपाईने तर गाउँपालिका बाहिरबाट आएका पाहुँनाहरुलाई भने पाईनेछ । सोको रेकर्ड राख्नु पर्नेछ ।

(४) मदिरा सेवनकर्ताले आफुले सेवन गर्ने पसल, होटलमा आफ्नो कार्ड राख्नु पर्ने छ । दैनिकरुपमा सेवन गर्नु पर्ने भनि निर्धारण गरिएको मात्रामा मात्र विक्री वितरण र सेवन गर्नु पर्नेछ र सो को रेकर्ड समेत राख्नु पर्ने छ ।

(५) मदिराको कारोबार गर्ने व्यापारीले आफुले लिएको इजाजत पत्र पसलमा सबैले देख्ने गरि राख्नु पर्नेछ भने मदिराको रेट निर्धारण सहितको लिस्ट टासेर राख्नु पर्नेछ ।

(६) मदिरा सेवन गरि आएको वा सेवनकर्ताको कार्ड नभएको व्यक्तिलाई मदिरा बिक्री वितरण नगर्ने ।

(७) मदिरा पसलमा अन्य खाद्यजन्य सामग्री राख्न नपाईने ।

(८) प्रत्येक दिन आफुले बिक्री वितरण गरेको मदिराको दुरुस्त रेकर्ड राख्नु पर्ने छ । (किन्ने व्यक्तिको नाम, ठेगाना, उमेर र किनेको परिणाम) ।

(९) खरिद बिक्रीको अनिवार्य बिल प्रयोग गर्नुपर्ने ।

(१०) कानून बमोजिम इजाजत पत्र नविकरण गर्नु पर्ने ।

(११) विशेष पर्व, उत्सव, मेलाको समयमा सामाजिक शान्ति कायम गर्न सो समयमा मदिरा बिक्री वितरण गर्न नपाईने ।

(१२) गाउँपालिकाले विशेष कारण खुलाई बिक्री वितरण नगर्नु भन्ने सूचना जारी गरेको समयमा मदिरा बिक्री वितरण गर्न नपाईने ।

(१३) मदिरा पसल विद्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, सार्वजनिक स्थल, पार्क, मन्दिर, सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालय भन्दा १०० (एक सय) मिटर टाढाको दुरीमा राख्ने ।

१२ अतिथि अनुमति पत्र : गौमुल गाउँपालिकाको क्षेत्रमा कुनै कामको सिलसिलामा कुनै मदिरा सेवनकर्ता आएमा तोकिएको शर्त पालना गर्ने गरी सेवन गर्न पाउने छ । तर अतिथि मदिरा सेवन अनुमति पत्र लिन सक्ने छ । उक्त अनुमति पत्रको ढाँचा गाउँपालिकाले तोके अनुसार हुनेछ ।

१३) कारोवार अध्यावधीक :

- १) मदिरा विक्रीकर्ताले आफुले मासिक रुपमा विक्री वितरण, ओसार पसार र सेवनकर्तालाई विक्री वितरण गराएको कारोवारको रेकर्ड मासिक रुपमा गाउँपालिकाको कार्यालयमा अध्यावधिक गराउनु पर्ने छ । आफुले अनुमति पाएको भन्दा बढी कारोवार भएमा थप कारोवारको १० प्रतिशत रकम बुझाउनु पर्ने छ ।
- २) गाउँपालिकामा बुझाएको कारोवारको रेकर्ड वडा कार्यालयमा समेत बुझाउनु पर्ने र त्यसको अनुगमन वडा कार्यालयले गर्ने छ ।

१४. समिति गठन : (१) मदिरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक वडामा निम्न बमोजिमको ७ सदस्य रहेको वडा स्तरीय मदिरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन समिति गठन गरिने छ । जसमा देहाय सदस्य रहनेछन् ।

वडा अध्यक्ष वा वडा अध्यक्षले तोकेको व्यक्ति	- संयोजक
प्रहरी कार्यालयको प्रतिनिधि	- सदस्य
वडा स्तरको स्वास्थ्य कार्यालयको प्रतिनिधि	- सदस्य
वडा स्तरको महिला समुहको प्रतिनिधि	- सदस्य
वडा स्तरको बाल समुहको प्रतिनिधि	- सदस्य
महिला वडा सदस्य	- सदस्य
वडा कार्यालयको सचिव वा सचिवले तोकेको व्यक्ती	- सदस्य सचिव

१५. नियमित अनुगमन :

- (१) वडा समितिले आफ्नो वडा भित्रका टोल, बजार, विद्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, पार्क, मन्दिर लगायतका स्थान तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा मदिराको अवस्था के कस्तो छ सोको बारेमा जाँचबुझ गर्न महिनाको एक दिन अनिवार्य रुपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) अनुगमन समितिले अनुगमन गरि सकेपछिको प्रतिवेदन तयार गरि अनिवार्य रुपमा गाउँकार्य पालिकाको कार्यालयमा सो प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।
- (३) अनुगमन समितिले आफ्नो वडाको क्षेत्र भित्र मदिरा विक्री वितरण बारे अनुगमन गर्दा यस कार्यविधिको दफा ११ मा उल्लेख गरिएका शर्तका कुरा के कति पालन गरिएका छन् सो कुरा प्रतिवेदनमा अनिवार्य खुलाउनु पर्ने छ । साथै निम्नाकुराको समेत अवस्था हेर्न सकिने छ
 - (क) समुदायमा मदिराको अवस्था के कस्तो रहेको छ सोको जानकारी,
 - (ख) इजाजत पत्र नविकरण गरेको छ वा छैन सोको जानकारी,
 - (ग) सेवनकर्ताले समुदायमा मदिरा सेवन गरि के कति होहल्ला, गाली बेइज्जती र भैँभगडा गरे सोको जानकारी,

१६. सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने :

- (१) प्रत्येक ६ महिनामा मदिराको प्रभाव, कानूनी व्यवस्था र सुधार गर्नुपर्ने विषयका बारेमा वडा स्तरमा एउटा सचेतना कार्यक्रम गर्नुपर्ने छ ।
- (२) वडा स्तरमा गरिएको सो सचेतना कार्यक्रमको प्रतिवेदन गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा अनिवार्य पेश गर्नुपर्ने छ ।

१७. खानतलासी, कब्जा वा गिरफ्तार गर्ने सक्ने : (१) कुनै स्थानमा वा यस कार्यविधि बमोजिम सजाय हुने कसुर भएको छ भन्ने मनासिव मासिफको कारण भएमा गाउँपालिकाले वा वडामा गठीत समितिले गाउँपालिकाको अध्यक्षसँग समन्वय गरी खानतलासी गर्ने सक्नेछ ।

- २) त्यस्तो स्थानको खानतलासी गर्दा सो घरधनी वा जसले प्रयोग गरिरहेको छ उसैलाई जानकारी दिनुपर्ने छ ।
- ३) उक्त स्थानमा कार्यविधिमा उल्लेखित सजाय हुने वस्तु वा कसुर गर्ने व्यक्ति भेटिएमा तत्काल कब्जा गर्ने र गिरफ्तारी समेत गर्न सकिने छ । त्यसरी कब्जा वा गिरफ्तार गर्दा प्रहरीको सहयोग लिन सकिने छ र सो कुराको तत्काल जानकारी गाउँपालिकालाई दिनु पर्नेछ ।

१८. सजाय गर्न सकिने :

- (१) गाउँपालिकाले कानून विपरित मदिरा उत्पादन, विक्री वितरण तथा सेवन गरि होहल्ला, गाली बेइज्जती गर्नेलाई कानून बमोजिम सजाय गर्न सकिने छ ।

- (२) मदिरा सेवन गरि समुदायमा होहल्ला, शान्ति भंग हुने क्रियाकलाप वा भैँभगडा गर्ने व्यक्तिलाई पहिलो पटक रु. २००० (दुई हजार) जरिवाना गरिने छ । सोही व्यक्तिले पटक पिच्छे सोही कसूर गरेमा रु. ५००० (पाँच हजार)का दरले बढ्दै जाने छ ।
 - (३) मदिरा विक्री वितरणकर्ता, ओसार प्रसार र उत्पादककर्ताले यस कार्यविधिको दफा ११ मा उल्लेखित शर्त उल्लंघन गरेमा पहिलो पटक भए रु. १०००० (दश हजार)जरिवाना गरिने छ । सोही व्यक्तिले पटक पिच्छे सोही कसूर गरेमा रु.२०००० (बिस हजार) का दरले बढ्दै जाने छ ।
 - ४) यस कार्यमा सहयोगी भई कार्य गर्नेलाई समेत योजनाकार वा विक्री वितरण,उत्पादन र ओसार गर्नेलाई हुने सजायको आधा सजाय गर्न सकिने छ ।
 - (५) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति वा सरकारी कर्मचारीले मदिरा सेवन गरि सामाजिक रुपमा होहल्ला, गाली बेइज्जती जस्ता क्रियाकलाप गरेमा आम व्यक्तिलाई गर्ने सजायको दोब्बर सजायका साथै विभागिय कारवाहीका लागि सिफारिस गरिने छ ।
 - ६) मदिरा सेवन कर्ताले सेवन गरि नियम उलंघन गरि कार्वाहि प्रर्दा सेवन गराउने विक्रेताको नाम उल्लेख नगरेमा सोहि सेवन कर्ताले नै थप रु १०००० तिर्नु पर्ने छ ।
- १९ मदिरा कोषको स्थापना :** दफा १४ मा उल्लेख भए अनुसार तोकिएको जरीवाना वापतको रुकम जम्मा गर्नको लागि गाउँपालिका कार्यालयले एक छुट्टै खाता खोलेर राख्न पर्ने छ । माथि उल्लेखित व्यक्तिलाईकारवाही बाट प्राप्त रकमको २५ प्रतिशत रकम सुरक्षा व्यवस्थापन, २५ प्रतिशत शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रमा र १० प्रतिशत सुराकीलाई, १० प्रतिशत सूचनामा र ३० प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरिनेछ ।
- २०. कारवाहीका लागि सिफारिस गरि पठाउने :**
- (१) समुदायमा कानून विपरित मदिरा उत्पादन, विक्री वितरण गर्ने, पटक पटक तोकिएको शर्त उल्लंघन गर्ने र मदिरा सेवन गरि कुनै व्यक्ति तथा समुदायलाई पटक पटक गाली बेइज्जती गर्ने, कुनै आक्षेप लगाउने र समुदायमा मदिरा सेवन गरि भैँभगडा गर्ने व्यक्तिलाई कानून बमोजिम कारवाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा वडा समितिले सिफारिस गरि पठाउन सक्ने छ ।
 - (२) पटक पटक कानून विपरित कार्य गर्ने व्यक्तिको इजाजत पत्र रद्द गर्न सिफारिस समेत गर्न सकिने छ ।
- २१. पुनरावेदन :** यस कार्यविधि अन्तर्गत जरिवाना गरिएको विषयमा चित्त नबुझे जरिवाना गरिएको ३५ दिन भित्र गौमुल गाउँपालिकाको न्यायिक समितिमा पुनरावेदन गर्न सकिने छ ।
- २२. पुरस्कार :**कसैले यस कार्यविधि विपरीत कार्य गरेको कुराको प्रमाण सहित कसैले सुराकी दिएमा सो व्यक्तिलाई विगोको वा सजाय गरिएको रकमको रु १० प्रतिशत रुपैयासम्म पुरस्कार दिईने छ ।
- २३.बाधा अड्काउ फुकाउ :** यस कार्यविधीमा कुनै बाधा देखिएमा वा कानुनमा वाक्कीन गएमा कार्यपालिकाले फुकाउन वा संसोधन गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची १
दफा १०(ग) सँग सम्बन्धीत
मदिरा सेवान कार्डको ढाँचा

क) स्थानिय मदिरा सेवन कार्ड

गौमुल गाउँपालिका
घट्मुना, बाजुरा
मदिरा सेवन कार्ड २०.....

फोटो

वडा न
सेवन कर्ताको नाम
ठेगाना
उमेर

मिति	विक्रेताको नाम	मदिराको नाम	परिमाण	समय	विक्रेताको हस्ताक्षर

ख) अतिथि मदिरा कार्ड

गौमुल गाउँपालिका
घट्मुना, बाजुरा
अतिथि मदिरा सेवन कार्ड २०.....

वडा न
पसलको नाम
विक्रेताको नाम
ठेगाना
उमेर

मिति	सेवन कर्ताको नाम	ठेगाना	मदिराको नाम	परिमाण	मुल्य	समय	विक्रेताको हस्ताक्षर

गौमुल गाउँपालिका मदिरा नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५
को दोस्रो संसोधन २०७८ मा संसोधन गरेका विषयहरू

९. मदिरा विक्रिवितरण ओसार पसार र सेवनकर्ताका लागि लाग्ने शुल्क :

थपगरेको:

ग) हरेक वर्ष टेण्डर गरिने छ । यो भन्दा अगाडि भएकालाई यसै वमोजिम भएको मानिने छ ।

१९. मदिरा कोष स्थापना:

पहिलाको हटाएर नयाँ थप गरेको,

मदिरावाट प्राप्त रकम पालिकाको आन्तरिक कोषमा जम्मा हुने छ । सोहि कोषवाट विभिन्न सुधारात्मक तथा सुरक्षाका क्षेत्रमा विनियोजन गरिने छ ।